

Krzysztof Homa<http://orcid.org/0000-0002-5410-1259>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

krzysztof.homa@ignatianum.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2024.4401.38

Sprawozdanie z konferencji „Chrześcijański Orient. Nieodkryte dziedzictwo ludzkości” zorganizowanej przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego w dniach 9–13 października 2023 roku

Konferencja odbywała się pod patronatem honorowym kardynała Kurta Kocha, biskupa Andrzeja Czai, biskupa Rami Flaviano Al-Kabalana, apostołskiego wizytatora syro-katolików w Europie Zachodniej, a także ministra edukacji i nauki, prof. Przemysława Czarnka. Składała się z dziesięciu sesji połączonych z dyskusjami i wydarzeniami towarzyszącymi. Uczestnikami sesji byli uczeni z różnych kontynentów, a także studenci UO oraz przedstawiciele kościołów chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu.

Konferencja rozpoczęła się powitaniem uczestników przez dziekana Wydziału Teologicznego UO ks. prof. Rafała Potocznoego oraz rektora UO prof. Marka Masnyka. Wykład inauguracyjny w języku angielskim pt. *Why Christian Orient matters?* wygłosił prof. Martin Tamcke z Uniwersytetu w Gottingen. Podkreślał znaczenie chrześcijańskiego Wschodu jako miejsca spotkania z tradycją żydowską, arabską i Dalekiego Wschodu. Pierwszy dzień zakończył koncert chrześcijańskich pieśni i modlitw syryjskich w wykonaniu Myrny Kbeh, poprzedzający otwarcie wystawy ikon w atrium auli WT UO.

Kolejny dzień konferencji rozpoczął się modlitwą w obrządku syryjskim prowadzoną przez Eliasa Chakhtoura z Kościoła maronickiego. Wygłosił on także wykład pod tytułem: *Jedność w różnorodności: Maronicka wspólnota na Bliskim Wschodzie i poza nim*. Ojciec Elias pochodzi z Libanu i posługuje także w Rzymie. Kościół maronicki związany z Patriarchatem Antiocheńskim stanowił rolę pośrednika stabilizującego sytuację w Libanie.

Profesor Bishara Ebeid, pochodzący z Nazaretu, ale pracujący na Uniwersytecie w Wenecji, mówił o chrześcijaństwie w Ziemi Świętej jako nieodkrytym dialogu międzyreligijnym, dialogu pomiędzy chrześcijanami różnych tradycji i muzułmanami w duchu ludzi „kalam”. Podkreślał

znaczenie cudów w argumentacji oraz używanie Pisma Świętego i Koranu przez muzułamanów i chrześcijan. Magister Olgierd Lenczewski, doktorant ze Szkoły Głównej im. Mikołaj Kopernika w Krakowie, wygłosił referat zatytułowany: *Ziemia Święta w oczach Norberta Golichowskiego*. Było to przypomnienie postaci polskiego bernardyna, który w połowie XIX w. odbył podróż do Ziemi Świętej i pozostawił nam jej opis.

Druga sesja rozpoczęła się od wystąpienia prof. Emila Anton pracującego na Uniwersytecie w Helsinkach. Wystąpienie miało formułę online. W krótkiej, ciekawej prezentacji został przedstawiony temat: *Kościół Mezopotamii: zarys historii i wpływu kulturowego*. Autor przedstawił tło historyczne, zaczynając od Ur i Niniwy, przez Kościół syryjski, perski, wspominając Efrema Syryjskiego, Izaaka z Niniwy, szkoły z Edessy, Nisibis, Bagdadu, chrześcijan św. Jakuba i św. Tomasza. Kolejna prezentacja została przedstawiona przez prof. Michaela Abdalla z Uniwersytetu Poznańskiego. Została zatytułowana: *Post Niniwy – jego geneza i sposób obchodzenia w Kościołach syryjsko-mezopotamskich*. W okolicach Mosulu chrześcijanie praktykują post związany z sytuacją tamtejszego kościoła w czasach cesarza Herakliusza. Post ten jest popularny wśród chrześcijan Wschodu, trwa trzy dni. Także w innych kościołach Wschodu (Kopci) jest praktykowany. Praktykowanie tego postu zostało zabronione wśród wiernych unickich kościołów wschodnich.

Kolejny wykład wygłoszony przez prof. Norberta Widok z UO mówił o „symbolu apostołskim jako formie dziedzictwa wiary”. Autor pokazał historię symbolu wiary, jego powstawanie i znaczenie dla jedności wiary.

Profesor Jurij Szczurko z Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu ze Lwowa przypomniał o tym, czego mogą się uczyć od siebie chrześcijanie Wschodu i Zachodu. Zwrócił uwagę na kontekst społeczny i polityczny. Duża grupa chrześcijan Wschodu, także Kościoła bizantyjskiego, znajduje się w rozproszeniu pośród wspólnot kościołów zachodnich. Jest to szansa i wyzwanie dla kościołów i Wschodu, i Zachodu, wymiana doświadczeń i ubogacenie się tradycjami. Istnieje niebezpieczeństwo zamknięcia się w nacjonalizmach.

Trzecia sesja składała się z czterech wykładów. Profesor Krystian Kałuża z UO mówił o chrześcijaństwie syryjskim i początkach islamu, natomiast profesor Rene Roux z Lugano w Szwajcarii mówił o Chrystusie w literaturze syryjskiej.

Profesor Jan Witold Żelazny z UPJP2 przedstawił bardzo ciekawy kazus moralny w wykładzie zatytułowanym *Zmieniają się stroje, państwa, mentalność pozostaje... Studium korespondencji Tymoteusza I, Patriarchy Bagdadu. Problemy związane z inkulturacją w Kościele Wschodu (VIII–IX wiek) na przykładzie małżeństw pomiędzy krewnymi*. Książd prof. Waldemar Cisło przedstawił raport pt. *Świadectwo wiary chrześcijan męczenników XX wieku*.

Dla chętnych wieczorem była możliwość obejrzenia filmu na temat sytuacji chrześcijan Wschodu.

Trzeci dzień konferencji rozpoczął się modlitwą w obrzędku syro-malankarskim poprowadzoną przez ks. dr. Jacoba Thekeparambilla.

Czwarta sesja poświęcona była sytuacji Kościoła w Chinach. Część wystąpień miała formułę on-line. Maria Ha Fong Ko z Hong Kongu w Chinach przedstawiła prezentację: *Bieg Słowa na Jedwabnym Szlaku. Refleksja na temat recepcji Biblii w kulturze chińskiej*. Ojciec redemptorysta Patryk Massang z Ipoh w Malezji mówił o sytuacji chrześcijan w Malezji i Singapurze. Garry Pang z Hong Kongu przedstawił holistyczne ujęcie posługi przywdzianego w białą szatę kapłana Jingjiao, a dr Marek Tylkowski z Warszawy omówił sytuację Kościoła katolickiego w Chinach.

Piąta sesja dotyczyła Kościoła w Indiach. Profesor Jacob Thekeparambill z Kottaym w Indiach mówił o języku i liturgii syryjskiej jako źródłach ubogacenia dla Indii. Wskazywał na wczesne kontakty syryjskiego chrześcijaństwa z Indiami. W tym duchu było także wystąpienie prof. Baby Varghese, również z Kottayam, zatytułowane: *Syryjskie źródła historyczne pierwotnej liturgii Kościoła – zarys*. Profesor Kurian Kachappilly z Bangalore przedstawił uczestnikom współczesną sytuację chrześcijan w Indiach. Wykład zatytułowany: *Chrześcijaństwo w Indiach dziś: dobre i złe wiadomości* przybliżył uczestnikom złożoność sytuacji chrześcijan na „kontynencie” indyjskim. W godzinach popołudniowych uczestnicy konferencji mieli możliwość uczestniczyć w zwiedzaniu Nysy. Zapoznali się z bogactwem historycznym Nysy, instytucjami Kościoła tam działającymi. Wieczorem powrócili do Opola.

Sesję szóstą poprzedziła modlitwa prowadzona w języku ukraińskim przez ks. Mateusza Demeniuka, doktoranta UO, kapłana Kościoła ukraińsko-bizantyjskiego z Opola. Była to jedna z ektenii z godzin modlitwy brewiarzowej. Profesor Zygfryd Glaeser z UO przybliżył uczestnikom gruzińską tradycję monastyczną w wykładzie pt. *Monastycyzm wschodni jako źródło i forma gruzińskiej prawosławnej duchowości liturgicznej*, a ks. dr Waldemar Bartocha z UKSW omówił temat: *Święcenia i posługi w Kościołach wschodnich w zestawieniu z praktyką rzymskokatolicką*. Część uczestników zwróciła uwagę, że praktyki przedsoborowe w Kościele rzymskokatolickim były bliższe tradycjom wschodnim. Prof. Mateusz Rafał Potoczny z UO wskazał na liturgię jako istotny element tożsamości wschodnich chrześcijan.

Po przerwie kawowej rozpoczęła się siódma sesja konferencji. Składała się z trzech wystąpień. Ksiądz dr Adrian Boldisor z Krajowej w Rumunii przedstawił znaczenie słynnego rumuńskiego teologa w wystąpieniu pt.: *O Dumitru Staniloae i Mircea Eliade w teologicznym i kulturowym dziedzictwie chrześcijańskiego Orientu*. Doktor Krzysztof Homa

z UIK przybliżył zaangażowanie polskich jezuitów w pracę z Kościołami Wschodu. W wystąpieniu zatytułowanym *Polscy jezuita i Wschód* przypomniał mniej znane postacie polskich jezuitów: O. Tobiasza Arenta, Jana Urbana, Marcina Czermińskiego, a także dzieła, które tworzyli. Ojciec Arent na przełomie XVII i XVIII w. chciał stworzyć wschodnią gałąź jezuitów, o. Jan Urban przez sześć lat redagował czasopismo „Oriens” i wspierał misję wschodnią jezuitów w Albertynie, Dubnie, Wilnie. Ojciec Marcin Czermiński w *Misjach katolickich* opisywał życie Kościoła również na Bliskim i Dalekim Wschodzie. Ojciec prof. Aleksander Posacki SJ z Krakowa, uczestniczący w projekcie *Oriens* stworzonym na Uniwersytecie Ignatianum w Krakowie, przypomniał postać czeskiego jezuita w prezentacji *Kardynał Tomasz Spidlik SJ i jego działalność naukowo-ekumeniczna w dialogu z prawosławiem*. Było to omówienie twórczości naukowej prof. Spidlika, ale i osobiste wspomnienia spotkań w Rzymie.

Ósma sesja składała się z komunikatów. Ksiądz Paul Karamel, doktorant z Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, przedstawił problem męczeństwa w zachodnio-syryjskiej tradycji liturgicznej. Piotr Sterlingow z Kościoła prawosławnego w Warszawie mówił o aktualności Gerontikonu we współczesnej tradycji monastycznej Świętej Góry Athos. Michał Petka, doktorant z UO, omawiał stan swoich badań dotyczących skutków przenikania się obrządków Wschodu i Zachodu. Cyprian Tkacz z UO przedstawił swoje badania dotyczące liturgii św. Jakuba Apostoła jako pierwszych form liturgii Kościoła gruzińskiego w świetle twórczości św. Grzegorza Peradzego.

W godzinach popołudniowych uczestnicy konferencji wzięli udział w inauguracji nowego roku akademickiego na WTUO. Wykład inauguracyjny wygłosił ks. prof. Janusz Maria Czerny z Nysy, długoletni wykładowca i doktor honoris causa UKU we Lwowie. Mówił o duchowości liturgii Kościoła Bizantyjskiego. W ramach inauguracji roku akademickiego został otwarty także Księgozbiór Orientalistyczny im. prof. Andrzeja Zaborskiego.

Ostatni dzień konferencji rozpoczął się modlitwą prowadzoną przez ks. Babę Varghese z Kościoła syro-malabarskiego.

Sesja dziewiąta to trzy prezentacje trojga polskich uczonych dotyczące Kościoła Wschodniego w Afryce. Profesor Rafał Zarzeczny SJ z Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie wygłosił wykład pt. *Dziedzictwo Etiopii i Erytrei: architektura sakralna jako świadectwo jedności świata chrześcijańskiego*, dr Marcin Krawczuk z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił temat: *Contra Saracenos. Apologia chrześcijaństwa i polemika z islamem w etiopskich hagiografiach*, a wystąpienie prof. Dobrochny Zielińskiej, archeolog z UW, było zatytułowane: *Święte matki z nad Nilu. Kult Matki Boskiej w kontekście kultury egipskiej i nubijskiej*.

Sesja dziesiąta była kontynuacją wcześniejszej i skupiła się na chrześcijaństwie afrykańskim. Doktor Agata Deptuła z UW mówiła o średnio-wiecznych manuskryptach greckich z Qasr Ibrim, prof. Karel Innemee z Uniwersytetu Warszawskiego, wybitny archeolog i egiptolog przedstawił temat: *Od mumii do męczenników. Kult zmarłych i chrześcijańskie relikwie w Egipcie*, ciekawie łącząc historię i współczesność. Ostatnim wykładem był referat dr. Grzegorza Ochały, archeologa z UW pt. *Na tonie Abrahama, Izaaka i Jakuba: chrześcijańskie nubijskie stele grobowe jako źródło studiów eschatologii, liturgii i tradycji pisarskich*.

Ostatnim punktem konferencji była prezentacja serii wydawniczej Oriental Christian Studies, prowadzona przez Konrada Glombika i Mateusza Rafała Potoczno.

Opolska konferencja była cennym doświadczeniem intelektualnym, duchowym i społecznym. W ciągu pięciu dni przedstawiciele Wschodu i Zachodu chrześcijańskiego, z północy i południa, spotykali się razem na modlitwie, przy stole obrad i przy wspólnych posiłkach. Rozmawiali i poznawali piękno Boga i stworzenia. Materiały z konferencji mają się ukazać w specjalnej pracy zbiorowej.

Krzysztof Homa – adiunkt w Instytucie Kulturoznawstwa i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Ignatianum w Krakowie. Obszar badań to historia chrześcijaństwa w starożytności, twórczość Arnobiusza Starszego (z Sicca), początki chrześcijaństwa w Grecji, kultura jezuicka. Najważniejsze publikacje: *Arnobiusz. Afrykański orator* (2017); *Arnobiusz, Księga I–II Adversus Nationes* (2019); *Jezuicy misjonarze na pograniczach. O. Tadeusz Kuczyński i O. Jan Urban* (2021; praca zbiorowa); *Misteria w V księdze Arnobiusza z Sicca* (2020); *Polonica greckie. Korespondencja z o. Tadeuszem Kuczyńskim (1830–1856)* (2019); *Polscy jezuici na ziemiach greckich od XVI do XX wieku* (2021); *Ślady kultury chrześcijańskiej w Achai do 313 roku* (2023).